

УДК 371.4:371.134-057.212

**ДОСВІД А.С. МАКАРЕНКА ТА
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ
ОСВІТИ**

**Н.В.Беляєва
(Полтава)**

У статті розглядаються зміст та структура професійної підготовки менеджерів освітніх закладів, досліджуються засади доцільності фахової підготовки управлінців освіти; особлива увага приділяється досвіду А.С.Макаренка у практиці підготовки майбутніх фахівців управління освітньою галуззю.

Ключові слова: менеджер освіти, керівник навчального закладу, лідер, фахова підготовка управлінців освіти, макаренківський механізм побудови колективу.

В статье рассматриваются содержание и структура профессиональной подготовки менеджеров образовательных заведений, исследуются основы целесообразности профессиональной подготовки управленцев образования; особое внимание уделяется опыту А.С. Макаренко в практике подготовки будущих специалистов управления образовательной отраслью.

Ключевые слова: менеджер образования, руководитель учебного заведения, лідер, профессиональная подготовка управленцев образования, макаренковский механизм построения коллектива.

The article deals with the content and structure managers' professional training for educational establishments. The author examines the bases of professional training expedience. A special attention is paid to the A.S.Makarenko's experience in practice of training future specialists in management of education.

Key words: manager of training, head of educational establishment, leader, professional training for educational establishments, A.S.Makarenko's mechanism of creative group.

Стратегічні напрямки розвитку освіти України, визначені національною програмою «Освіта. Україна XXI століття», законом «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національною доктриною розвитку освіти, передбачають перебудову управління шляхом його гуманізації та демократизації. Сьогодні одним із завдань, що стоять перед вузами, є підготувати такого фахівця, який здатен був би творчо мислити, виробити свою життєву позицію, сформувати стійкий світогляд, заснований на ставленні до людини як до найвищої цінності, зокрема, це стосується майбутніх спеціалістів-менеджерів, тому що саме їх діяльність здійснюється у постійній взаємодії з людьми. Це зумовлює у процесі професійної підготовки майбутніх менеджерів виникнення проблеми пошуку та застосування інноваційних форм навчання з одного боку та звернення до досвіду відомих педагогів, теоретиків та практиків управління з іншого.

Питання інноваційних підходів до управління навчальним закладом, питання професійної освіти керівників шкіл, шляхи формування

управлінського потенціалу керівника навчального закладу досліджували О.І.Мармаза, В.І.Маслов, С.В.Задерихіна, М.В.Гадецький, Є.Г.Молл, В.Ю.Кричевський та інші науковці.

Дослідженням професійної підготовки майбутніх менеджерів займалося багато дослідників, зокрема, Л.Влодарска-Зола, В.Волкова, Л.Гелюх, І.Герасимова, О.Капітанець, О.Куліш, В.Орлов, Ф.Русинов, Л.Нікулін, Л.Фаткін, які вивчали її поняття та структуру. Проблема вдосконалення управлінської діяльності в закладах освіти розглядається у працях В.Андрущенко, І.Зязюна, О.Киричука, В.Шинкарука, А.Маслоу, К.Роджерса, В.Гамаюнова, Т.Буша, П.Сілвера, Н.Л.Коломінського, Ю.Конаржевського, В.В.Крижко, Є.М.Павлютенкова, Н.Г.Протасової, Л.М.Карамушки та ін.

Рядом науковців (С.Г.Карпенчук, Н.Г.Санникова, В.І.Свистун) проведений порівняльний аналіз класичних принципів менеджменту з прикладами, міркуваннями, макаренківськими принципами управління, що дає право стверджувати, що А.С. Макаренко є новатором не тільки педагогічної діяльності – освітньої, виховної, трудової, але й творцем новітніх ідей у сфері управлінської діяльності. Пропоновані ним форми управління колективом, що є системними елементами класичного менеджменту, життєздатні донині [8]. Їх упровадження в навчально-виховний процес сучасного вищого навчального закладу є нагальною необхідністю. Особливий інтерес вони представляють для практики підготовки майбутніх управлінців освіти, що мають ознайомитися з макаренківським механізмом організаційної побудови колективу, конкретними прийомами самоуправління.

На жаль нині, маючи таку унікальну спадщину визнаного класика світової педагогіки, як А.С.Макаренко, у сучасній педагогічній діяльності практично не використовують його досвід у навчальному процесі вищих закладів освіти. У той же час його життя і творчість привертають увагу педагогів різних країн. Американський професор Б.Бейкер називає А.С.Макаренка «генієм досвіду» і зазначає, що його педагогічний доробок залишається актуальним донині і стосується всього світу [2]. Польський макаренкознавець О.Левін стверджує, що науково-методичні досягнення педагога-новатора вимагають усебічного осмислення з позиції впливу, зв'язку із сучасністю, творчого впровадження у практику [5].

Актуальність, життєвість і перспективність наукових ідей і положень А.С. Макаренка з позицій сучасного погляду на підготовку студентів до майбутньої управлінської діяльності є незаперечною. Саме тому вважаємо за доцільне приділяти велику увагу управлінсько-педагогічній спадщині А.С. Макаренка у практиці підготовки майбутніх менеджерів освіти.

Сучасний тлумачний словник української мови подає таке визначення поняття «менеджер»: «Найманий спеціаліст з управління, керування виробництвом тощо» [9, с.220]. Схоже визначення подає енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера: «... професійний керуючий, який має спеціальну підготовку з питань підприємницької діяльності в економіці..., соціальній психології, менеджменті і володіє певними трудовими навичками. Належить

до керівного складу фірм, компаній..., наділяється певною виконавчою владою...» [3, с.356].

Наведені приклади дають можливість зробити висновки, що менеджер – це керівник, управлінець, тобто фахівець, який, перш за все, має справу з особистістю, тому у його професійній підготовці належне місце повинно посідати ставлення до особистості як найвищої цінності. Керівники галузі освіти очолюють ліцеї, гімназії, приватні школи. Директор такого навчального закладу має бути не лише високопрофесійним спеціалістом у сфері освітнього менеджменту, а й людиною, яка плідно і багато працює, здатна організувати свою роботу і роботу своїх підлеглих, уміє пристосуватися до нових умов і перелаштуватися на новий лад.

В. Андрущенко, зазначає: «Директор має бути багатогранною фігурою, особистістю культурною, освіченою, «вміючою» організувати, товариською, сімейною. Коли ці якості є – людина може уникнути конфліктів. Ця людина має бути впевненою у своїх здобутках, тоді вона не ставить нікому бар'єрів. Директора можуть боятися, але якщо він хоче бути справді директором, то він має бути таким, якого б поважали, насамперед, як особистість. Очевидно, що при університетах необхідно відкривати відділення підготовки майбутніх директорів.»

Президент Асоціації керівників шкіл України О.Онаць, говорить про те, що директор школи має бути професіоналом, слід запровадити професію «директор» замість посади, яка існує зараз [6].

Як показує проведене опитування студентів п'ятого курсу Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г.Короленка, які опанували загальноуніверситетську (у певній мірі профорієнтаційну) дисципліну «Менеджмент в освіті», та практиків – директорів навчальних закладів Полтавщини – обидві категорії респондентів (усього 48) вважають досить важливою спеціальну підготовку менеджерів освіти. Із них 9% опитаних не вбачає необхідності у підготовці майбутніх керівників освітніх закладів у спеціальних установах; 38% – вважає таку підготовку важливою у подальшій практичній діяльності менеджера освіти; 44% опитаних говорять, що фахова управлінська освіта – необхідна умова ефективного управління навчальним закладом. Підтвердженням переважаючої позиції респондентів щодо необхідності фахової підготовки управлінців освіти є також їх відповіді на питання «Лідерами народжуються чи стають». 93,75% опитаних вважає, що лідерами стають, за наявності сприятливих умов для розвитку вроджених лідерських задатків, які, у принципі, притаманні кожній особистості і чекають життєдайного ґрунту. А менеджер, за словами голови Асоціації лідерів України В.Громова, лише тоді ефективно управляє, якщо є лідером у своєму колективі.

Саму структуру професійної підготовки менеджерів дослідники розглядають із різних точок зору. Так, В.Волкова у своєму дослідженні вважає, що визначальним у формуванні професійної спрямованості студентів-менеджерів є початковий етап, який характеризується відсутністю вихідної понятійної бази зі спеціальності. Вона вважає за необхідне включити

до моделі підготовки спеціаліста-менеджера наступні основні професійні якості й уміння: готовність до навчання, засвоєння нових знань, прийомів роботи; активність; лідерство; уміння працювати в колективі; креативність (здатність продукувати нові ідеї); здатність сприймати, аналізувати та систематизувати інформацію; уміння планувати діяльність і переключатися на нові її форми.

Із точки зору О.Капітанця, зміст педагогічної підготовки менеджерів представляє систему професійно спрямованих педагогічних понять і знань, яка містить: характер фахової діяльності і дій менеджера; повноту предметної області фахової педагогічної підготовки спеціалістів; предметну структуру педагогічних наукових знань; інваріантно-особистісний чинник; диференціацію змісту педагогічної підготовки менеджера [4].

Л.Гелюх доводить, що випускники і менеджери з певним досвідом роботи так визначили якості, які необхідно розвивати у навчальному закладі при підготовці майбутніх спеціалістів: рівень знань, компетентність, професіоналізм, здатність до інтелектуальної саморегуляції; працездатність, відповідальність за доручену справу, почуття обов'язку; упевненість у собі, цілеспрямованість, уміння відстоювати свої погляди, уміння брати відповідальність на себе; витривалість, здатність переносити незгоди професійної діяльності, толерантність; справедливість, дисциплінованість, принциповість у професійній діяльності [1].

Ф.Русинов, Л.Нікулін, Л.Фаткін вважають, що при підготовці менеджерів варто створити гнучкі навчальні групи, організація яких пояснює формування тимчасових колективів за такими критеріями, як навчальна проблема, метод навчання, мета навчання [7]. Новим напрямком в організації підготовки майбутніх менеджерів ця група дослідників вважає органічне впровадження у процес навчання методу професійного відбору. Із їхньої точки зору, ще одним з важливих елементів професійної підготовки спеціалістів є організація активного соціально-психологічного навчання навичкам і прийомам міжособистісного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гелюх Л. Гуманізація вищої освіти як фактор розвитку творчої особистості менеджера // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 22. – С. 206-211.
2. Дичек Н.П., Ярмаченко М.Д. Англomовні дослідження спадщини А.С.Макаренка // Педагогіка і психологія. Вісник Академії педагогічних наук України. – К., 1994. – №2(3). – С158-162.
3. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / За ред. Р. Деків. – К., 2002.
4. Капітанець О. Педагогічна підготовка менеджерів у вищих технічних навчальних закладах: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. — Тернопіль, 2001.
5. Левин Я. Пока мы едины // Педагогический вестник. – 2007.— № 4. – С.11.

6. Онаць О. Реорганізація управління освітою в Україні: реалії та перспективи // Директор школи. – 2003. – № 17. – С. 3-5.

7. Русинов Ф., Никулин Л., Фаткин Л. Менеджмент и самоменеджмент в системе рыночных отношений: Учеб. пособие. – М., 1996.

8. Свистун В.І. Сучасна підготовка студентів до управлінської діяльності в світлі творчої спадщини А.С.Макаренка // Нові технології навчання. Вип. 39. – К., 2002.

9. Сучасний тлумачний словник української мови / За ред. В.В.Дубічинського. – К., 2006.

УДК 167.23: 37.018.1-055.1/2-057.875

**РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СТАТЕВОГО
ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**

**С.В.Пилипенко,
Н.М.Пивовар
(Полтава)**

(На прикладі

Полтавського нафтового геологорозвідувального технікуму)

У статті розглядаються питання статевого виховання сучасної молоді. Рекомендується програма підготовки педагогічних працівників до роботи з виховання культури міжстатевої взаємодії.

Ключові слова: *статеве виховання, сексуальність, міжстатеві стосунки, статева свідомість.*

В статье рассматриваются вопросы полового воспитания современной молодежи. Рекомендуется программа подготовки педагогических работников к работе по воспитанию культуры межполового взаимодействия.

Ключевые слова: *половое воспитание, сексуальность, межполовые отношения, половое сознание.*

This article is analyzed some questions of sexual training for modern young people. It is recommended the programme of preparing pedagogical staff for working in training the culture interaction between sexes.

Key words: *sexual training, sexual, interaction between sexes, sexual consciousness.*

У роботах А.С. Макаренка значна увага приділяється питанню організації правильних взаємин між юнаками та дівчатами. Ця проблема й сьогодні заслуговує на ретельне вивчення фахівцями в галузі виховання дітей та молоді, формування моральності підростаючого покоління.

Однією з ланок загальної системи морального виховання, причому найбільш складною, оскільки батьками і педагогами недостатньо усвідомлені знання про особливості фізіології та психології дитини, є статеве виховання.